

**МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
«ФОРМИРОВАНИЕ БЕЛОРУССКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ
В УСЛОВИЯХ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИХ СДВИГОВ XX В.»**

**МІЖНАРОДНАЯ НАВУКОВАЯ КАНФЕРЭНЦЫЯ
«ФАРМІРАВАННЕ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ
ВА ўМОВАХ ГЕАПАЛІТЫЧНЫХ ЗРУХАЎ XX ст.»**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
«FORMATION OF BELARUSIAN STATEHOOD IN CONDITIONS OF
GEOPOLITICAL SHIFTS OF THE XX CENTURY»**

У Беларускім дзяржаўным універсітэце 29–30 лістапада 2018 г. прайшла Міжнародная навуковая канферэнцыя «Фарміраванне беларускай дзяржаўнасці ва ўмовах геапалітычных зрухаў XX ст.». Навуковы форум быў прысвечаны стагадовай гадавіне падзей, якія прывялі да ўтварэння ССРБ (БССР) і прадвызначылі далейшы шлях развіцця беларускай дзяржаўнасці ў XX ст. Арганізатарам навуковага мерапрыемства выступіў гістарычны факультэт БДУ. У рабоце канферэнцыі актыўны ўдзел прынялі прадстаўнікі юрыдычнага факультэта, факультэта міжнародных адносін і факультэта філасофіі і сацыяльных навук БДУ.

Навуковы форум праходзіў пры падтрымцы Міжнароднага праекта COMPASS («Комплекснае павышэнне патэнцыялу ва Усходнім суседстве і Цэнтральнай Азіі: інтэграцыя даследаванняў, эфектыўнае кіраванне і ўстойлівыя супольнасці»). Праект ажыццяўляе ў 2018–2021 гг. кансорцыум Кенцкага і Кембрыджскага ўніверсітэтаў (Вялікабрытанія), Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, Універсітэта АДА (Азербайджан), Таджыкскага нацыянальнага ўніверсітэта, Універсітэта сусветнай эканомікі і дыпламатыі (Узбекістан). Праект фінансуецца Даследчым фондам па глабальных выкліках (*Global Challenges Research Fund, GCRF*) Службы па даследаваннях і інавацыях Злучанага Каралеўства (*United Kingdom Research & Innovation, UKRI*).

Рэалізацыя праекта COMPASS у Беларусі стала магчымай дзякуючы перамозе Кенцкага ўніверсітэта і створанага ім кансорцыума ў конкурсе заявак Даследчага фонду па глабальных выкліках. Усяго на конкурс было пададзена звыш 500 заявак, для фінансавання адабралі 37 праектаў ва ўсіх галінах ведаў. COMPASS – адзіны праект, падтрыманы GCRF у галіне сацыяльных навук. Яго кіраўніком з’яўляецца прафесар Алена Карасцялёва – дырэктар Цэнтра глабальнай Еўропы Школы палітыкі і міжнародных адносін Кенцкага ўніверсітэта. У Беларусі праект COMPASS рэалізуецца сумесна гістарычным факультэтам і факультэтам міжнародных адносін БДУ з удзелам Цэнтра сацыялагічных і палітычных даследаванняў, іншых

падраздзяленняў БДУ. Да ажыццяўлення мерапрыемстваў праекта, акрамя выкладчыкаў і навуковых работнікаў, актыўна прыцягваюцца аспіранты і студэнты розных факультэтаў.

У рамках праекта COMPASS праводзяцца даследаванні і абмен вопытам у галінах адукацыі, эфектыўнага кіравання ва ўмовах развіцця ІТ, міграцыйных працэсаў і рэгіянальнай бяспекі, устойлівага развіцця. Рыхтуюцца розныя сумесныя навуковыя і вучэбныя публікацыі, вядзецца распрацоўка новых курсаў і праграм на англійскай мове, рыхтуюцца шэраг сумесных навуковых і адукацыйных праектаў. Праект COMPASS паслядоўна падтрымлівае ініцыятывы, накіраваныя на ўмацаванне даследчага патэнцыялу БДУ ў сацыяльна-гуманітарнай сферы, пашырэнне міжнароднага навуковага і экспертнага дыялогу па значных для Беларусі пытаннях, у тым ліку па праблеме фарміравання беларускай дзяржаўнасці.

Міжнародная навуковая канферэнцыя «Фарміраванне беларускай дзяржаўнасці ва ўмовах геапалітычных зрухаў XX ст.» сабрала больш за 120 удзельнікаў, у тым ліку звыш 100 вядомых айчынных і замежных спецыялістаў, якія займаюцца вывучэннем актуальных праблем нацыянальна-дзяржаўнага будаўніцтва ў Беларусі ў XX ст., развіцця Рэспублікі Беларусь ва ўмовах інтэграцыйных і глабалізацыйных працэсаў сучаснасці, пытанняў міжнароднай актыўнасці краін Усходняй і Цэнтральнай Еўропы. Праграма канферэнцыі ўключала даклады не толькі прадстаўнікоў БДУ, але і Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь, Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка, Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта, Беларускага дзяржаўнага аграрнага тэхнічнага ўніверсітэта, Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна, Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Францыска Скарыны, Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы, Акадэміі МУС Рэспублікі Беларусь, Беларускай дзяржаўнай акадэміі сувязі і інш. На адрас аргкамітэта канферэнцыі былі дасланы даклады з расійскіх, украін-

скіх, нямецкіх, чэшскіх адукацыйных і іншых устаноў, такіх як Расійская акадэмія народнай гаспадаркі і дзяржаўнай службы пры Прэзідэнце Расійскай Федэрацыі, Расійскі дзяржаўны гуманітарны ўніверсітэт, Дзяржаўны архіў навейшай гісторыі Смаленскай вобласці, Кіеўскі нацыянальны ўніверсітэт імя Тараса Шаўчэнкі, Цюбінгенскі ўніверсітэт, Зігенскі ўніверсітэт, Карлаў універсітэт у Празе і інш. На секцыях былі прадстаўлены таксама даклады студэнтаў, магістрантаў і аспірантаў БДУ і Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна.

Праблемнае поле канферэнцыі ахоплівала пытанні, якія звязаны з асэнсаваннем ролі геапалітычных трансфармацый пачатку ХХ ст. у Цэнтральнай і Усходняй Еўропе ў дзяржаваўтваральных працэсах на тэрыторыі Беларусі, адлюстраваннем этапаў і асаблівасцей нацыянальна-дзяржаўнага будаўніцтва і развіцця БССР ва ўмовах міжнародных выклікаў і пагроз канца 1930-х – першай паловы 1940-х гг. Асобныя блокі навуковага форуму былі сфакусіраваны на разглядзе пытанняў узаемаадносін улады і грамадства ў БССР у пасляваенны час, трансфармацыі грамадска-палітычнага жыцця ў другой палове 1980-х – пачатку 1990-х гг. Вялікая ўвага была нададзена пытанням абвясчэння незалежнасці Рэспублікі Беларусь і станаўлення прэзідэнцкай палітычнай сістэмы ў краіне, а таксама геапалітычнага патэнцыялу Рэспублікі Беларусь ва ўмовах інтэграцыйных і глабалізацыйных працэсаў сучаснасці.

Адкрыццё і пленарнае пасяджэнне канферэнцыі прайшло ў зале пасяджэнняў вучонага савета БДУ ў будынку рэктарата ўніверсітэта. Адкрыў мерапрыемства першы прарэктар БДУ акадэмік А. А. Івашкевіч, які ад імя старшыні арганізацыйнага камітэта рэктара БДУ, доктара педагагічных навук, прафесара А. Д. Каралёва звярнуўся з прывітальным словам да ўсіх удзельнікаў канферэнцыі. Было адзначана, што дадзенае мерапрыемства працягвае традыцыю буйных навуковых форумаў, якія арганізуюцца ўніверсітэтам і прысвечаны ключавым падзеям беларускай гісторыі. У прывітальным слове Андрэя Дзмітрыевіча была падкрэслена важнасць разгляду дзяржаваўтваральных працэсаў на тэрыторыі Беларусі ў ХХ ст. з сапраўды навуковага пункта гледжання, пры якім недапушчальнае ўжыванне кан'юнктурных або папулісцкіх інтэрпрэтацый падзей стагадовай даўніны. Было таксама адзначана, што вельмі важна ў межах навуковага форуму даць глыбокі аналіз названых падзей, паказаць іх сапраўднае значэнне для сучаснага развіцця беларускай дзяржавы, беларускага народа, яго культуры і менталітэту.

Пленарнае пасяджэнне адкрыў даклад «Беларускае нацыянальнае дзяржаўнае будаўніцтва ва ўмовах рэвалюцыйнага працэсу (1918–1919)», з якім

выступіў дэкан факультэта філасофіі і сацыяльных навук БДУ, кандыдат гістарычных навук, дацэнт В. Ф. Гігін. У першай частцы свайго выступлення дакладчык звярнуўся да характарыстыкі асноўных этапаў і кірункаў развіцця беларускага нацыянальнага руху ў канцы ХІХ – пачатку ХХ ст., змен у настроі яго ўдзельнікаў на працягу акрэсленага перыяду. Вадзім Францавіч засяродзіў увагу аўдыторыі і на геапалітычных умовах, у якіх адбывалася фарміраванне беларускай дзяржаўнасці, ахарактарызаваўшы іх як «неадназначныя». На думку дакладчыка, традыцыі беларускай нацыянальна-культурнай справы пад уздзеяннем пераўтварэнняў, якія былі прынесены Кастрычніцкай рэвалюцыяй, і геапалітычных зрухаў пачатку ХХ ст. далі магчымасць займець беларусам уласную дзяржаўнасць у межах БССР.

У працяг паднятай тэмы прагучаў пленарны даклад дырэктара Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, кандыдата гістарычных навук, дацэнта В. В. Даніловіча «Моладзь у нацыянальна-дзяржаўным будаўніцтве БССР у 1920-я гг.», у якім было адзначана, што далейшае паспяховае вырашэнне пытанняў нацыянальна-дзяржаўнага будаўніцтва ў БССР залежала ад цэлага шэрагу ўмоў і фактараў, найважнейшым з якіх з'яўлялася забеспячэнне падтрымкі савецкай улады рознымі пластамі насельніцтва, асабліва моладдзю. Вячаслаў Віктаравіч звярнуў увагу на той факт, што ўрадам БССР важная роля ў органах улады і кіравання рэспублікай адводзілася камсамолу, які быў створаны ў якасці апоры і сродку распаўсюджвання ўплыву новай бальшавіцкай улады ў маладзёжным асяроддзі. Аднак, па меркаванні дакладчыка, нягледзячы на значныя высілкі з боку прадстаўнікоў савецкай улады, рост грамадска-палітычнай актыўнасці юнакоў і дзяўчат БССР на працягу 1920-х гг. быў нестабільны.

Прарэктар па вучэбнай рабоце і інтэрнацыяналізацыі адукацыі БДУ доктар гістарычных навук С. М. Ходзін у дакладзе «Прынцып працы ў беларускай нацыянальнай ідэі» прадэманстраваў, што базісным элементам разумення справядлівасці ў беларускага сялянства ў 1920–30-я гг. з'яўлялася праца. Праз стаўленне да працы, на думку дакладчыка, фарміравалася разуменне ўласнасці, перш за ўсё – уласнасці на зямлю, а таксама сацыяльны статус чалавека. Гэты прынцып знайшоў адлюстраванне ў працэсах вядзення калектыўнай гаспадаркі беларускімі сялянамі ў 1930-я гг. У дадатак да гэтага Сяргей Мікалаевіч здолеў паказаць, у якой ступені ўрадам беларускай савецкай дзяржавы былі ўлічаны асаблівасці і традыцыі ў аграрным сектары, якія фарміраваліся стагоддзямі і характарызавалі беларускую нацыю ў папярэдні перыяд.

Пленарную частку канферэнцыі завяршыў даклад загадчыка кафедры міжнародных адносін БДУ

доктара гістарычных навук, прафесара М. Э. Часноўскага «Гісторыя Беларусі савецкай і сучаснай эпох у дысертацыйным адлюстраванні 2010-х гг.». Мечыслаў Эдвардавіч звярнуў увагу на той факт, што ў дысертацыйных даследаваннях апошніх гадоў на тэарэтыка-канцэптуальным узроўні яскрава адлюстравана пераасэнсаванне ходу гістарычных падзей і іх ацэнак. Па меркаванні дакладчыка, бясспрэчным дасягненнем гістарычнай навукі апошніх гадоў з'явілася канцэптуальнае асэнсаванне сутнасці і ролі мадэрнізацыйных працэсаў у эканамічнай, грамадска-палітычнай, сацыяльнай сферах жыцця Беларусі. Акрамя таго, адбылося важнае прырашчэнне навуковых ведаў пра міжнародную дзейнасць і знешнюю палітыку Рэспублікі Беларусь, светапоглядныя ацэнкі дзеянняў беларусаў у розных абставінах.

Пасля перапынку праца канферэнцыі працягвалася на секцыях, дзе былі агучаны даклады большай часткі ўдзельнікаў. Пераважная большасць секцыйных пасяджэнняў прайшла на базе гістарычнага факультэта БДУ.

На секцыі «Дзяржаваўтваральныя працэсы на тэрыторыі Беларусі ў пачатку ХХ ст.» даклады ўдзельнікаў былі прысвечаны сацыяльным пераумовам станаўлення беларускай дзяржаўнасці, што выяўлялася ў змене становішча разнастайных катэгорый насельніцтва ў гэты час. Былі ўзняты пытанні, якія датычыліся палітыкі ўлад розных узроўняў і яе скіраванасці, спроб дзяржаўнага самавызначэння Беларусі напярэдадні і падчас рэвалюцыйных узрушэнняў 1917 г. Секцыя «Улада і грамадства БССР» аб'яднала навукоўцаў, якія падчас выступлення звярнуліся да асаблівасцей сацыяльна-эканамічнага, культурнага і духоўнага жыцця ў БССР. Удзельнікі секцыі «БССР ва ўмовах геапалітычных зрухаў і міжнародных выклікаў» акрэслілі пытанні нацыянальна-дзяржаўнага будаўніцтва БССР, адметнасці развіцця Беларусі ў гады ваеннага ліхалецця і пасляваеннага зацішша, асноўныя кірункі дзейнасці БССР на міжнароднай арэне. Паведамленні ўдзельнікаў секцыі «Абвяшчэнне незалежнасці і станаўленне прэзідэнцкай палітычнай сістэмы ў Рэспубліцы Беларусь» былі прысвечаны асэнсаванню падзей, якія разгортваліся на тэрыторыі Беларусі пасля набыцця ёй незалежнасці. На секцыі «Геапалітычны патэнцыял Рэспублікі Беларусь ва ўмовах інтэграцыйных і глабалізацыйных працэсаў сучаснасці» прагучалі даклады, у якіх закраналіся пытанні пашырэн-

ня знешнепалітычнага патэнцыялу рэспублікі, яе ўзаемадзеяння з разнастайнымі інтэграцыйнымі блокамі, прагучалі ацэнкі геапалітычнай магутнасці дзяржавы. Секцыя «Геапалітычныя трансфармацыі ў Цэнтральнай і Усходняй Еўропе ў ХХ ст.» аб'яднала даследчыкаў, якія звярталіся да больш шырокай праблематыкі, звязанай з нацыянальна-дзяржаўным будаўніцтвам у цэнтральна- і ўсходне-еўрапейскім рэгіёне. Секцыя «Прававыя аспекты дзяржаваўтваральных працэсаў на тэрыторыі Беларусі ў ХХ ст.» прайшла на базе юрыдычнага факультэта. Яе ўдзельнікі звярнуліся да прававога аспекту станаўлення беларускай дзяржаўнасці ў ХХ ст.

Далейшая праца канферэнцыі працягвалася 30 лістапада 2018 г. на базе гістарычнага факультэта БДУ ў фармаце навуковага круглага стала «Моладзь у дзяржаваўтваральных працэсах на тэрыторыі Беларусі ў ХХ ст.», мадэратарамі якога выступілі дэкан гістарычнага факультэта БДУ прафесар А. Г. Каханоўскі і дэкан факультэта філасофіі і сацыяльных навук БДУ дацэнт В. Ф. Гігін. Акрамя прафесарска-выкладчыцкага складу, аспірантаў і студэнтаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, у працы круглага стала прынялі ўдзел першы сакратар Мінскага гарадскога камітэта ГА «Беларускі рэспубліканскі саюз моладзі» С. М. Клішэвіч, начальнік аддзела маладзёжнай палітыкі і маніторынгу інфармацыйнай прасторы Упраўлення выхавачай работы з моладдзю БДУ Д. В. Лебедзь, начальнік аддзела аналітыкі і прагназавання БДУ Я. А. Харук. Падчас абмеркавання была паказана роля моладзі і моладзевых арганізацый у дзяржаваўтваральных працэсах на тэрыторыі Беларусі ў савецкі час, а таксама выяўлены патэнцыял моладзі на сучасным этапе развіцця краіны.

Напрыканцы мерапрыемства былі падведзены вынікі канферэнцыі. Кіраўнікі секцый адзначылі высокі навуковы ўзровень падрыхтоўкі ўдзельнікаў і плённы працэс абмеркавання прадстаўленых дакладаў. Праца Міжнароднай навуковай канферэнцыі «Фарміраванне беларускай дзяржаўнасці ва ўмовах геапалітычных зрухаў ХХ ст.» суправаджалася канструктыўным абменам вопытам і дасягненнямі навукова-даследчай працы паміж беларускімі і замежнымі навукоўцамі. Па выніках канферэнцыі падрыхтаваны і апублікаваны навуковы зборнік артыкулаў, які ў далейшым будзе размешчаны ў электроннай бібліятэцы БДУ.

А. В. Бурачонок¹

¹Александр Вячеславович Бурачонок – кандидат исторических наук, доцент; доцент кафедры истории Беларуси нового и новейшего времени исторического факультета Белорусского государственного университета.

Аляксандр Вячаслававіч Бурачонок – кандыдат гістарычных навук, дацэнт; дацэнт кафедры гісторыі Беларусі новага і найноўшага часу гістарычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Aliaksandr V. Burachonak, PhD (history), docent; associate professor at the department of modern and contemporary history of Belarus, faculty of history, Belarusian State University.

E-mail: buromag@gmail.com